

FRANJEVAČKI SAMOSTAN - CRKVA SV. JOSIPA U LAPADU

CIKLUS PREDAVANJA

"BRAK I OBITELJ – BOŽJA USTANOVA I POZIV" U MEĐUNARODNOJ GODINI OBITELJI 1994.

4. PREDAVANJE, 4. KORIZMENA NEDJELJA, 13. ožujka 1994.

Matko Bupić

ODGOJ - RADOST I ODGOVORNOST

RODITELJI - PRVI I POVLAŠTENI ODGOJITELJI

George Washington bio je jedan od najvećih predsjednika SAD. Oslobodio je svoju domovinu od engleske vlasti. Po završetku rata, usred slavlja i ushita, mnoštvu koje mu je oduševljeno klicalo, *Washington* je uputio ove riječi: "Vi ste pogriješili adresu, jer nemate što meni čestitati. Netko drugi zaslužuje vašu hvalu". Otvori vrata susjedne sobe, gdje je ležala nemoćna starica, njegova majka i reče: "Njoj, mojoj majci, pripada sva slava i čast. Jer, ako sam što dobra učinio svojoj domovini, to je plod njezina odgoja. Dok sam još bio malen, ona me je odgojila u ljubavi prema domovini i čestitom životu, i sve što sam postigao, njoj dugujem". Izvanredno priznanje! Mnogi i mnogi mogli bi pokazati na svoje majke i očeve i reći poput *Washingtona*: "Sve što sam učinio, moram njima zahvaliti".

Ovaj primjer samo potvrđuje mišljenje stručnjaka da karakter i sudbina čovjeka umnogome zavisi o ispravnosti odgoja kojem je bio podvrgnut u odlučujućim fazama svoga najranijeg djetinjstva.

Dužnost odgoja ima svoje korijene u prvobitnom pozivu bračnih drugova da surađuju u stvaralačkom Božjem djelu: rađajući u ljubavi i iz ljubavi novu osobu koja u sebi nosi poziv za rast i razvoj, roditelji time preuzimaju zadaću da joj djelotvorno pomognu da u punini živi ljudski život. Na to je podsjetio i Drugi vatikanski sabor: "Budući da roditelji daju djeci život, oni imaju vrlo tešku obvezu da ih odgajaju, i zato ih treba priznati kao prve i povlaštene odgojitelje svoje djece. Odgojna uloga roditelja je takve važnosti, da se teško može čim drugim zamijeniti. Na njima je da stvore takav obiteljski ambijent - prožet ljubavlju i odanošću prema Bogu i ljudima - koji će pogodovati punom osobnom i društvenom razvoju djece. Obitelj je stoga prva škola onih društvenih kreposti koje su potrebne svakom društvu."

Odgojno pravo i dužnost za roditelje je nešto bitno, jer je to povezano s prenošenjem života; to je nešto izvorno i prvobitno, s obzirom na odgojnu zadaću drugih, zbog jedinstvenog značaja odnosa ljubavi koji postoji između roditelja i djece; nešto nezamjenljivo i neotuđivo, i stoga ne može biti sasvim povjereno niti od drugih nasilno prisvojeno.

Odgojem se izgrađuje čovjek za ispravne odnose prema Bogu, prema samome sebi i prema svojim bližnjima; odgojem čovjek u sebi izgrađuje svoje sposobnosti i moći razuma, slobode i savjesti.

Cilj kršćanskog odgoja je ostvarenje Božje zamisli o čovjeku da bude zaista slika i prilika Božja. Sveti Augustin govori o odgoju kao "najvećoj umjetnosti". Tvrdi da su djeca kao od voska učinjena, a od voska se može učiniti i kip anđela, ali i kip đavola. A tko će učiniti bilo jedno, bilo drugo, nego u prvom redu baš roditelji?

Odgoj je međudjelatan odnos roditelja i djece, te kao takav pretpostavlja sveobuhvatnost kreposti, mudrosti i ljubavi.

Samo zrela osoba uravnotežit će zahtjeve duha, uma i srca. Izgradit se u tom pogledu može samo onaj koji ima snage i hrabrosti upoznati samog sebe, spoznati svoje dobre i loše strane. Poimanje slike o sebi temelj je na kojem se grade odnosi s drugima. Roditeljska uloga zahtjeva izgrađenost, odgovornost, zrelost, te ukoliko smo naučili živjeti u miru sa sobom, utoliko ćemo umjeti ozračje mira predavati i drugima.

U Jakovljevoj poslanici nalazima misao: "Tko je među vama mudar i pametan? Neka dobrim življenjem pokaže djela učinjena s blagošću koja je vlastita mudrost!" (Jak 3,13). I uistinu, najučinkovitija odgojna metoda jest svjedočenje osobnim životom.

OSNOVNE DJETETOVE POTREBE

Ljubav

Temeljno počelo, koje po svojoj naravi određuje odgojnu dužnost roditelja, a znači osnovnu potrebu djeteta, jest očinska i majčinska ljubav. Ljubav upravo u odgoju postiže svoje ispunjenje jer upotpunjuje i u punini usavršava roditeljsku službu života. Ljubav roditelja jest mjerilo koje nadahnjuje i vodi sav konkretni odgojni napor, obogaćujući ga vrednotama blagosti, postojanosti, dobrote, služenja, nesebičnosti, duha žrtve, a to su najdragocjeniji plodovi ljubavi.

Roditeljska ljubav, dakle, nije upitna. Ona je uključena u ulogu oca i majke kao nešto sasvim prirodno. Pronaći pravu mjeru u njezinu iskazivanju nije baš uvijek lako.

Roditelj koji zatomičuje osjećaje u strahu da ne raspusti i ne razmazi dijete jednako griješi kao i onaj koji "guši" pretjeranom pažnjom ili "ucjenjuje" ljubavlju ("Neću te voljeti ako ne pojedješ objed"). Kadšto tako banalnim izjavama nesvjesno obezvrijeđujemo najuzvišenije osjećaje.

U Prvoj Ivanovoj Poslanici susrećemo: "Nema straha u ljubavi; naprotiv, savršena ljubav isključuje strah. Jer strah pretpostavlja kaznu. A tko se boji, nije savršen u ljubavi" (1 Iv 4,18). Dakle, traži se ljubav u slobodi međusobnog uvažavanja i poštovanja osobe kao Božjeg bića stvorenog na njegovu sliku i priliku.

Sigurnost

Dijete zavisi od svoje okoline. Živeći u svijetu odraslih izloženo je situacijama kojima po prirodi svojeg psihičkog i tjelesnog razvoja još nije doraslo. Da bi uspostavilo odnos s okolinom potreban mu je siguran oslonac.

Ako se dijete neprestano loše vlada, ako je zagrižljivo, nepovjerljivo, tvrdoglavo prema drugima, uporno ili čak agresivno, to je znak da se brani. A brani se zato, jer ne osjeća dobrotu, zaštitu i unutrašnju sigurnost. Stoga veliki odgojitelj sv. Ivan Bosko ubraja među osnovne zahtjeve svakog odgoja, odgojiteljevu sposobnost da zna pokazati odgajanicima da ih voli. Ako netko nekoga voli, toga se ne treba bojati, što više, može se svom dušom predati njegovu vodstvu. Što prije netko osjeti da ga drugi ne voli, može očekivati da mu taj želi naškoditi. Zato se postavlja u obrambeni stav.

Roditelji koji su spremni nositi se sa životnim tegobama bit će u mogućnosti pružati sigurnost. Trajne nesuglasice, emotivna hladnoća i međusobno neuvažavanje loš su predložak za oblikovanje mlade duše. Bića koja tek izrastaju u odrasle osobe stasaju oponašajući stil življenja odraslih, ponajprije roditelja. Ako su okruženi sigurnošću, stjecat će samopouzdanje.

Povjerenje i razumijevanje

Međusobni odnos razumijevanja i povjerenja ne stvara se odjednom i naprečac. Takav odnos traži brižnu i ustrajnu njegu. Zapustimo li najljepši ružin grm on će uvenuti ili se "razdivljati". Tako i mlado biće, ako je zatvoreno (introvertirano), postat će tjeskobno (anksiozno) i potišteno (depresivno). Dijete kojem uskraćujemo povjerenje sumnjičavo je, a razumijevanje ako ne pronađe u kući, potražiti će na prikladnim mjestima (korak po korak k ponoru neprilagođenosti - pušenje, alkohol, droga). Ne kaže se bez razloga da stramputica počinje na kućnom pragu.

Autoritet

Pitanje roditeljskog autoriteta, dakako, je dvojbena. Koje su njegove granice i gdje su pragovi koje ne smijemo prekoračiti? Do koje mjere ide sloboda koju dijete treba imati?

Autoritet se može postići pod uvjetima da dijete ima povjerenja u roditelje, potom da ih poštuje. Često se autoritet izjednačuje sa strogošću, pače, prihvaćeni i uvaženi autoriteti vrijedni su poštovanja, a ne strahopoštovanja. S druge, pak, strane roditelji koji žele djetetovu naklonost zadobiti spuštajući se na razinu njegovih spoznajnih mogućnosti gube respekt, jer ravnopravnost između psiho-tjelesno neravnopravnih partnera rađa nepouzdanje.

Sloboda

Sloboda kao opće djelatno načelo razvoja mora se pomno i stupnjevito odmjeravati, kao što se i tijelo suncu treba postupno i oprezno izlagati, jer unatoč djelotvornosti sunčevih zraka njihovo prekomjerno upijanje može biti štetno. Tako i prevelika količina slobode odjednom dobijena postaje pogubno breme pod kojim se nedozrela osoba lako slama.

SVEVREMENI ODGOJNI POSTULATI

Osobni primjer

Jedan od najznačajnijih odgojnih postulata već je spominjan i nedvojbena je vezan za najučinkovitiju odgojnu metodu, a to je odgoj osobnim primjerom.

U knjizi Sirahovoj čitamo: "Pa i umre li otac, kao da i nije umro, jer ostavlja sina sebi slična" (Sir 30,4). Zar u ovoj životnoj i svevremenoj tvrdnji sazdanog u samo jednoj rečenici ne stoji mudrost odgajanja? Dakako, protkana profinjenim nitima strpljivosti.

Strpljivost

Strpljivost uključuje sveobuhvatnost riječi, misli i djela, jer "Blaga je besjeda drvo života, a pakosna je rana duhu".

Strpljivost pretpostavlja i uvažavanje "nesavršenosti" koju u svoje djece kao nastavku naših htjenja i očekivanja ne volimo pronaći, prisiljeni tada suočiti se sa slikom svojih slabosti.

Iskrenim prihvaćanjem djeteta onakvim kakvo ono jest, bez a priornih određivanja njegovih sklonosti i interesa, omogućujemo mu neopterećen razvoj. Sloboda nesputanog razvoja ne sadrži u sebi

ravnodušnost ili, pak, nezainteresiranost za sudbinu djeteta, naprotiv, takav pristup zahtjeva suptilniju uključenost u samosavlađivanje.

Roditelj kao identifikacijski model (otac - sinu, majka - kćeri) sabranim i odmjerenim držanjem pokazuju kako izgleda zrela i izgrađena osoba. Stoga u najosjetljivije doba prijelaza iz djetinjstva u mladenaštvo, kada se sukobljavaju ambivalentni motivi (potreba za sigurnošću i zaštitom, ali i želja za samostalnošću i neovisnošću), roditelj treba zadržavati pribranost. Najopasnije je kada konflikt koji po načelu prirodnog razvoja proizlazi iz sukoba oprečnih motiva podgrijavamo prihvaćajući stil neprimjerenog ophođenja (otresit ton, oponiranje, zabrane bez razumne argumentacije i sl.). Dobar roditelj raste sa svojom djecom - poruka je koja ističe važnost uvažavanja i poštovanja osobitosti mladog bića na svim razinama njegova razvoja.

Brojnost obitelji

Uspjeh odgoja ne ovisi samo o primjeru roditelja što ga daju djeci na području ljubavi i njihovom vjerskom životu, nego i o brojnosti obitelji.

Iskustva pokazuju, gdje god je obitelj na visini kršćanskog shvaćanja života, a s više djece, da je time i odgoj djece puno uspješniji. Čak mnogo lakši! Jer kroz komunikaciju djece unutar obitelji kristaliziraju se i usavršavaju pojedine kreposti. U obitelji s brojnom djecom razvija se osjećaj potrebe suradnje, međusobnog suosjećanja, ljubavi, opraštanja, pravde i osobito smisao za međusobno potpomaganje.

Privikavanje na rad

Daljnji moment u odgoju djece jest odgajanje u radnoj aktivnosti. Znakovita je pojava da u obitelji s jedno ili dvoje djece radne aktivnosti nema. Roditelji kao da su zaokupljeni isključivo odgojem u intelektualnom usmjerenju i silno im je na srcu da dijete postane što naprednije. S druge strane, zataje kad se radi o odgoju volje. Takvo mlado biće posrne kad u pubertetu treba zagospodariti sobom. Naprotiv, u obitelji gdje ima više djece, ona se privikavaju na rad, što iziskuje životni napor i samodiscipliniranje.

MILOST U ODGOJNOM PROCESU

Kršćanski odgojitelji svjesni su činjenice da oni ne mogu sve učiniti sami, pa i uz najbolju suradnju odgajnika, već moraju računati s Božjom pomoći, s njegovom milošću.

Naša djeca, naime, nisu naš neograničeni posjed koji se nalazi pod našom neograničenom moći, nego su posuđeno dobro, darovi poklonjeni na određeno vrijeme, koji su nam povjereni kao cvijeće kako bismo mu, kao dobri i odgovorni vrtlari, pomogli da se razvije. Roditelji nikada ne smiju zaboraviti da su njihova djeca i Božja djeca, da su baštinici ne samo roditeljske kuće i imetka, nego nadasve i baštinici kraljevstva Božjega, pa im je stoga potreban i vjerski odgoj.

Divna majka Makabejka, kojoj ubijaju sedam sinova za redom, i to na najstrašniji način, ne moli krvnika, kralja, za milost, niti kuka nad teškom sudbinom svoje djece. Zašto? Sama to otkriva u poruci koju upućuje umirućim sinovima: "Ne znam kako ste nastali u mojoj utrobi, jer nisam vam ja darovala ni život ni duh, niti vam tkivo složila. Zato će vam Stvoritelj svijeta, koji je sazdao ljudski rod i koji svemu dade početak, milosrdno vratiti i duh i život" (2 Mak 7, 22-23). Bila je ona prava kćerka Abrahamova, koji je "vjerovao protiv nade", i bio spreman za volju Božju žrtvovati svojom rukom svojega jedinca, iako mu je obećano veliko potomstvo.

Stoga, kršćanski odgojitelj mora odgajati svoje odgajanike u skladu s odgojnom metodom Oca nebeskoga. Što to znači? Odgojitelj treba biti svjestan da ne daje on milost, ni svetost, već da je samo instrument, djelatelj, predlagatelj odgojnih vrednota spasenja. Odgajanjem kršćanin raste, ali uspjeh ne ovisi samo o odgojitelju koji sadi i zalijeva, niti o samom odgajaniku, već o Bogu koji "čini da raste" (1 Kor 3,7).

Valja pripomenuti da kršćanski odgoj nužno uključuje nadnaravne vrednote odricanja, mrtvljenja, križa. Nitko, naime, nikada ne može dokinuti vrijednost Kristova učenja o odricanju sebe i nošenju križa. U duši odgajanika mora vladati Krist, i to onaj Raspeti, jer nema drugog puta napredovanja i spasenja.

Obitelj - škola vjere

Kršćanske obitelji u svom odgojiteljskom poslanju imaju kao vrhovni cilj odgoja pomoći djeci i mladima da upoznaju vjeru i da po njoj žive. Pravo svjetlo darovat će sam Bog, kako govori današnje drugo čitanje: "Ta milošću ste spašeni po vjeri! I to ne po sebi! Božji je to dar!" (Ef 2, 8). Bog čini svoje. Nudi svoj dar svim vremenima i svim generacijama. To je utjeha i ohrabrenje roditeljima da sve ne ovisi o njima. Ali njima ostaje nenadoknadiv zadatak da učine svoj dio posla u odgoju vjere svoje djece. Roditelji su prvi vjeroučitelji. Oni Bogu "pripremaju teren". Mnoge je u osobnoj vjeri najviše mogla učvrstiti upravo obitelj, roditelji koji nisu padali u očaj pred materijalnim i drugim krizama, već su svoj izlaz tražili u molitvi i pouzdanju u Boga. Molitva, osobito obiteljska molitva, kao životna hrana i lijek, ničim se ne može nadomjestiti, kako u odgojnom procesu, tako i u životu uopće.

ZAKLJUČAK

Naša očekivanja u odgoju mogu biti upravo tolika kolika je i radost s kojom smo se davali, te kakvoća onoga što smo odgojem predavali.

Tradicionalno oblikovani roditelji izjavit će: "Toliko smo se žrtvovali za dijete, a evo kako nam ono to vraća". Koje li bremenitosti? A možda su se trebali manje "žrtvovati", a više uživati u njemu i radovati se s njim, jer samo se tako, uz svesrdnu pomoć Božje milosti, nadasve odgovorna odgojiteljska zadaća može uspješno ostvariti.

Neka nam sveti Josip svima bude uzor i zaštitnik u ostvarivanju odgovornog odgojiteljskog poziva:

Sveti Josipe!

***Budi pomoć siromašnima,
ohrabrenje klonulima,
snaga slabima,
pomirenje zavađenima,
utjeha žalosnima.***

***Pomozi našim obiteljima
da budu mjesta vjere i ljubavi.***

***Štiti našu domovinu
da u njoj živimo u miru, naspretku i slobodi.***